

KANSKE EN STATSMINISTER?

MONA SAHLINS FÖRSVARSTAL

Försvarstal förekommer både inom och utom domstolarna, men tar sig olika uttryck. Ett känt exempel på ett utomprocessuellt försvarstal i Sverige är den socialdemokratiska partiledarkandidaten Mona Sahlins tal. Efter anklagelser om kontokortsfusk väckte hon stor uppmärksamhet när hon försvarade sig vid en preskonferens den 16 oktober 1995. Eric Bylander har studerat Sahlins retoriska tillvägagångssätt och analyserat det ur en juridisk infallsvinkel.

Av Eric Bylander

Sveriges statsminister Ingvar Carlsson offentliggjorde den 18 augusti 1995 sin avsikt att avgå som partiordförande och statsminister vid socialdemokraternas partikongress i mars 1996. Mona Sahlin, vice statsminister i Carlssons regering, fanns tidigt bland dem som antogs kunna efterträda honom och efter en tids intensiva spekulationer i media presenterade hon officiellt sin kandidatur den 19 september.¹

För socialdemokratien var det en närmast unik situation att efterträdaren inte var självskriven då partiledaren aviserade sin avgång och medierna ville nu uppmåla en spännande kandidatstrid. Övriga påtänkta deklarerade dock, en efter en, att de inte avsåg att kandidera, så när den siste tackade nej den 5 oktober tycktes saken klar. Mona Sahlin skulle som den yngsta någonsin (född 1957) och som

första kvinna komma att väljas till ny partiordförande för socialdemokraterna och bli Sveriges statsminister. Hennes kandidatur var emellertid långtifrån oomstridd.

Med början i ett TV-nyhetsprogram den 26 september hade Sahlins privatekonomi kommit att uppmärksammas och då särskilt det faktum att ett antal parkeringsböter hade gått till kronofogdemyndigheten. Den 7 oktober presenterade tidningen Expressen en ny vinkling på temat då den skrev att Sahlin hade utnyttjat regeringens kreditkort för privata kontantuttag och inköp och därtill betalat för sent. Artikelns följdes upp av Expressen, men andra medier visade saken litet intresse. Den 11 oktober sades inte heller något i Expressen och här kunde medieuppmärksamheten ha slutat – om inte tidningen hade fått fram nya uppgifter.

“Extra: Mona Sahlin ljög – Expressen avslöjar nya kortaffärer” stod att läsa över hela tidningens löpsedel den 12 oktober. Plötsligt var alla massmedier intresserade av saken och den kopplades genast till den kritik som rikta- des mot Sahlin på ett politiskt plan. *Sahlin-*

 Eric Bylander (född 1973) är juridikstudering vid Uppsala Universitet och har studerat retorik där och vid Stockholms Universitet. Han är för närvarande utbytesstudent vid University of Minnesota Law School, Minneapolis, USA. Föreliggande artikel bygger på hans retorikuppsats “Envar sin egen advokat – En retorisk studie av de utomprocessuella försvarstalen i de så kallade Sahlin- och Marjasin-affärerna” framlagd vid Avdelningen för retorik, Litteraturvetenskapliga Institutionen, Uppsala Universitet, vintern 1997.

1 Om händelseförloppet se Sahlin (1996), passim och Klein/ Nilsson (1997), side 11f. Sahlins egen bok skall naturligtvis läsas som en partsinlaga.

affären var född – ett retoriskt intressant begrepp, genom dess starka flerdimensionella associationer till andra, för namngivarna vanhedrande händelser.

Det som nu hade kommit fram och som skapade massmediernas enorma intresse var att Sahlins förfaranden kunde vara brottsliga och snart hade också ett flertal polis-anmälningar inkommit. Åtalspunkter som nämndes var bedrägeri, förskingring, trolöshet mot huvudman och olovligt förfogande.

Mediabevakningen tilltog i styrka under de följande dagarna och gjorde Sahlin allt mer pressad i takt med att kopplingen till partiledarfrågan betonades starkare.² Under det hårdnande medietrycket tog det endast några få dagar innan Sahlin beslöt sig för att gå ut offentligt och bemöta anklagelserna.

Talet som inledde den presskonferens Sahlin kom att hålla den 16 oktober blev ett av Sveriges mest uppmärksammade offentliga tal i modern tid. Som utomprocessuellt försvarstal visade det sig dessutom mycket effektivt och det har därför sitt givna intresse att studera talet närmare för att försöka besvara frågan vad som gjorde talet lyckat. Denna analys ger också anledning att se närmare på utomprocessuella försvarstal som retorisk delgenre.

Presskonferensen

Sittande ensam på ett podium i regeringskansliet Rosenbad i Stockholm mötte Sahlin ett stort uppbåd av journalister och TV-kamrator. I maktens själva centrum satt den som kunde bli Sveriges statsminister, ensam inför svenska folket för att bemöta anklagelser om oegentligheter som kunde vara brottsliga. Mycket av den journalistiska favoritfiguren, *paradoxen*, så tacksam att utnyttja i chockerande syften,³ kunde fångas i detta scenario. De starka känslor som framkallades gjorde att det låg nära till hands att tro att hela tillställningen var välregisserad och noga uttänkt i detalj. Sahlin själv uppger att konferensen planerades in någon dag i förväg och att hon på egen hand skrev sitt manuskript några timmar

innan hon höll sitt tal.⁴

Mona Sahlin framförde tidigt i sitt tal vad som måste anses vara hennes tes, det slagkraftiga påståendet att:

... jag må vara slarvig med mitt liv, men jag är kanske mig inte slarvig med vare sig politiken eller med mina ungars liv. Och jag är kanske mig ingen ohederlig person och jag är ingen fifflare.”

Att en passus, där privatekonomins relevans för lämpligheten av att bli statsminister ifrågasattes mer direkt, ströks i manuskriptet tyder på en stark känsla för *decorum*, det passande.⁵ Föreställningen om detta samband utgjorde ju mediastormens kärna, som antagligen endast stegvis kunde brytas ned. Föreställningen i sig byggde på en media-retoriskt underblåst *synekdoke*, den trop som innebär att delen får representera helheten.⁶

Disposition

Sahlins tal följde en tydlig disposition, presenterad redan i talets inledning, tätt följd av hennes tes och väl ägnad att göra åhörarna uppmärksamma. Sakframställning och argumentation var invävda i varandra, men så var också mycket av bakgrundsinformationen redan välkänd för åhörarna, som nu aldrig behövde bli otåliga eller uttråkade.

Ett viktigt parti om privatekonomin bildade en bakgrund som gjorde att Sahlin kunde välkomna åklagarens bedömning, eftersom hennes tes då hade fått starkt stöd. Intrycket av den följande beskrivningen av politikerlivet, som i sig skapade medkänsla, förstärktes också av denna bakgrund. Därpå följde en indignationsskapande beskrivning av den närmast omänskliga mediabevakningen av en politiker man nu kunde betrakta som både oskyldig och sympatisk. Talet avslutades formfulländat med en kort sammanfattning av de viktigaste punkterna och en sista känslomättad del.

4 Sahlin (1996), side 286 respektive 292 och 301.

5 Strykningen framgår av manuskriptet som det återges på bild, Sahlin (1996), side 295.

6 Sahlin (1996), side 292, jfr Johannesson (1990), side 132 f.

2 Om affären som del i ett politiskt spel se Klein/ Nilsson (1997), side 12 f och Sahlin (1996), bl a side 220 f.

3 Lausberg (1990), § 64:3, side 58.

Privatekonomin

Den första och viktigaste argumentationsdelen i Sahlins tal inleddes med ett mönster av erkännanden, följda av uttunning av deras betydelse. Erkännandena gällde Sahlins uppgift om att hon "av egna orsaker [kom] ordentligt efter med sin ekonomi på 80-talet", att hon "förbisett en TV-avgift en gång" och att hon "[e]tt antal gånger sedan 1990... använt det EuroCard-kort som statsråd har".

Betoningen av att *egna* orsaker låg bakom den trassliga ekonomin utgjorde ett svar på spekulationer om att orsaken skulle vara makens spelskulder eller något slags utpressning. Den trassliga privatekonomin berodde enligt Sahlin på att hon "gick på kontokorten". Skulden för den dåliga ekonomin fördes här över på någon annan enligt statuslärans *remotio criminis*,⁷ i detta fall ett tacksamt objekt som de ansiktslösa kontokortsbolagen.

En användning att förklaringen var mindre trovärdig faller bort genom att den skapade sympati. Sahlin var ju därtill, som hon sade "dessvärre inte... ensam", utan många med henne hade lurats att dra på sig för stora skulder. Hon ansåg därtill att *hon själv* borde reda ut situationen – en moralisk hållning hon sade sig tillämpa även i politiken. En *positiv* koppling mellan privatpersonen och politiker kunde alltså göras, medan en negativ koppling på flera ställen tillbakavisades. Det var inte det logiska resonemanget, *logos*, som här skulle övertyga åhörarna, utan de framkallade känslorna av sympati för Sahlins person, hennes *ethos*.

När det gällde två omskrivna privata kontokort menade Sahlin att ingen hade brytt sig om att beskyllningarna i denna del var oriktiga. Med detta förnekande enligt *status coniecturae* förberedde hon åhörarna inför redovisningen av den mer uppmärksammade användningen av regeringens kontokort.

Uppgiften om en sen TV-avgift var enligt Sahlin gammal, men hade omskrivits som "nya avslöjanden". Erkännandet föll närmast under *deprecatio*, avbön, men kunde därtill

visa på mediernas oproportionerliga sensationslystnad och bar starka drag av motbeskyllning, *relatio criminis*. Att försvara sig genom att anfälla journalisterna var också något av ett tema i Sahlins tal. Till anfallslinjen fogades påståendet att hennes skatteskuld hade uppkommit genom skattemyndighetens felaktiga uppgifter. "Till skillnad från er så kollas jag detta", sade hon maliciöst och citerade ett eget bevingat uttryck: "Det skall vara häftigt att betala skatt". Att skatteskulden uppkommit erkändes alltså i och för sig, men omdefinierades enligt *status finitionis* från eget till skattemyndighetens och så journalisternas slarv, som alltså förtog all skuld från Sahlin och därmed också bar drag av *remotio criminis*.

När så den känslan kunde ha insmugit sig att Sahlin var oskyldigt utsatt för en grundlös mediakampanj var det dags att beröra den viktigaste anklagelsen, bruket av statens kontokort privat. Här förnekade inte Sahlin att sådan användning hade förekommit, men hon invände mot beskrivningarna av förfarandet som "uppenbart fel eller förbudet". Bland de former av oenighet som formar *status finitionis* finns motstridiga regler, och detta är den status frågan om kortreglerna hade i Sahlins tal. Sahlin talade inte starkt för den tolkning hon själv förordade, utan nöjde sig med att konstatera motsägelsen, vilket i sig var tillräckligt för att ta udden av beskyllningen om att reglerna skulle vara mycket tydliga. Mot bakgrund av de tidigare erkännandena skapades också känslan av att även detta kunde handla om journalistiskt slarv eller sensationslystnad.

Härefter kommenterade Sahlin några fakturer, innefattande så uppenbart privata utgifter som "blöjor och två Toblerone". Hon underströk därtill att allt material hade varit offentligt, vilket visade att hon inte hade försökt att dölja något.

Ett "nytt avslöjande" som kunde visa på såväl mediarapporteringens bristande proportioner som journalistiskt slarv och Sahlins ärlighet avslutade sedan taldelen om privatekonomin. Ett obetalat taxikvitto på 170 kronor från en sjukresa hade förbigått journalisterna, men föranlett Sahlin att "prudentlig som jag

7 Om statusläran se bl a Quintilianus (1976-80, 1920-22) 3:6, side 406-63 samt Johannesson (1990), side 35ff, Persson side 64f och Lausberg (1990) med respektive hänvisningar.

är” ange på fakturan att det var en privat utgift som hon nu också hade betalat. Här upprepade Sahlin en del av sin tes: “jag är icke oherdlig och jag är ingen fiffelare”, vilket skulle anses bevisat med den förda argumentationen. Känslomässigt var så också otvivelaktigt fallet. Sahlin kunde mot den bakgrunden välkomna åklagarens bedömning och hoppas på en förundersökning (som skulle ge henne rätt).

Politikerlivet

Genom den följande, detaljrika beskrivningen av det påfrestande politikerlivet, som hon likväl sade sig älska, framkallade Sahlin genom *evidentia* åhörarnas förbarmande och välvilja - må vara att hon sade att hon inte berättade detta “för att någon skall tycka synd om mig”. Till detta kom åtskilliga exempel på *deprecatio*, medgivande med hänvisning till egna förtjänster, som att hon hade ställt upp på politiken, barnen och journalisterna. Underförstått var journalistkåren otacksam som hade givit sig på den tillmötesgående Sahlin.

Denna del av talet avslutades mycket känslolamt: “Felfria politiker ropar ni nu efter, och fläckfria förflutna. Finns dom? Vill vi ha sådana [...] demokrati förutsätter inte bara aktiva medborgare, utan också att det finns någon [...] som vill stå upp för att vara politiker”, sade Sahlin med gråten i halsen. Här lyftes starka känslor, *pathos*, fram, inte endast inför Sahlins egen roll, utan inför politikerrollen i stort. Det är ett välkänt grepp, allrahelst bland försvarare, att på detta sätt göra begränsade frågor, *questio finita*, till obegränsade frågor, *questio infinita*, som är av större allmänt intresse och drar blicken från den anklagade.⁸

Mediahanteringen

Mot talets slut antydde Sahlin ånyo att anklagelserna mot henne var falska, då hon hävdade att journalisterna hade “struntat i att gräva tillräckligt djupt”. Påståendet var motsägelsefullt då hon sedan ansåg sig ha blivit alltför närgånget granskad. Återigen var det *käns-*

lorna som kom i första rummet, inte de förnuftsmässiga resonemangen.⁹

Sahlin framkallade sedan starka känslor av indignation genom sin redogörelse för hur journalisterna hade behandlat henne och hennes närstående - upprördheten tog sig uttryck i målande exempel, avslutade med återupprepade uttryck på temat “ursäkta mig, men vad har det med min roll som politiker att göra?” Här kunde Sahlin ta upp *granskningsformens* bristande relevans för hennes kandidatur som hon tidigare i talet lät bli när det gällde hennes egen ekonomi. Hon kunde dessutom spela på journalisternas rykte och den slagkraftiga bild “mediadrevet” utgör, ett uttryck som låg implicit i en fråga som “. . . vad har *ni i medierna* ägnat er åt de här dagarna?” och de svar hon sade att de borde ge, men som hon själv gav (ett slags *paralepsis*).

Framförande och språk

Vad gällde framförandet, *actio*, tilldrog sig Sahlins klädselval särskild uppmärksamhet, då vissa bedömare i Sahlins vita blus såg ett utstuderat val av kläder, till understrykande av hennes oskuld. Även om valet vore oöverlagt, som Sahlin menar att det var,¹⁰ saknar det knappast intresse. Risken för att verka utstuderad borde i sig, paradoxalt nog, *medvetet* ha vägts in.

En viktig del av Mona Sahlins profil som politiker har varit en säregen stil, utstrålning och språk kännetecknade av rättfram vardaglighet och begriplighet.¹¹ Denna profil igenkändes också i hennes försvarstal, även om språket präglades av att talet i stora delar var förberett och uppläst. Ett genomgående utslag av detta var blandningen av formell och informell stil. Negationen “icke” blandades sålunda friskt med en folklig ton i ord som “ge sjutton” och “baske mig”.

Sahlin artikulerade väl och tittade med täta mellanrum på sin publik. Det var därför lätt att uppfatta vad hon sade och ögonkontakten skapade en närhet till åhörarna. Röstläget var varierat och ändrades främst till markering av upplästa citat. Takten gick ned då hon beskrev

9 Åsard (1996), side 58

10 Sahlin (1996), side 301 och 306f respektive side 292.

11 Åsard (1996), side 58, jfr Sahlin (1996), side 234.

8 Johannesson (1990) och Quintilianus (1976-80, 1920-22) 3:5.5, side 398f.

sina umbäranden – att talet gav uttryck för äkta känslor var knappast att ta miste på. Sahlins stämning var fast, men bröts som sagt av ett parti där rösten var påtagligt tårfylld.

Kroppsspråket var återhållsamt till följd av placeringen, men på flera ställen underströk Sahlin på ett förtydligande sätt sina talade ord med olika gester. Ansiktsuttrycket var leende före talet, men markerade allvaret med en sammanbiten min under detsamma.

Efter presskonferensen

Sahlin ansågs ha stärkt sin position genom presskonferensen, men vissa bedömare ansåg att försvaret var retoriskt-tekniskt alltför utstuderat för att vara trovärdigt eller att det inte var tillräckligt klagörande.

Det enda Sahlin sagt om sin kandidatur var att hon behövde "time out en stund", varmed avsågs att hon inte i nuläget var att betrakta som kandidat. Två dagar efter presskonferensen beslöt riksåklagaren (RÅ) att en förundersökning skulle inledas rörande Sahlins kortanvändning.

I november meddelade Sahlin att hon skulle avgå från sin statsrådspost och att hon inte skulle ställa upp som partiledarkandidat i mars 1996. Hon återgick till sin riksdagsplats, men lämnade även denna strax efter partikonferensen (vid vilken Göran Persson valdes till partiledare). Dessförinnan, den 10 januari, kom riksåklagarens beslut att inte väcka åtal, ett beslut som visade att anklagelserna mot Sahlin var grundlösa.

Syfte och resultat

De två främsta syften Sahlin kan tänkas ha haft med sin presskonferens var att återupprätta sin heder och att rädda sin kandidatur – syften som ju onekligen hör intimt samman. Sahlin gav inte klart uttryck för sin avsikt, men hennes tal utgjorde i alla händelser ett bemötande av ett antal anklagelser. "Det här är inget försvarstal" sade hon förvisso, men som man lätt kan konstatera var det just ett försvarstal hon höll. Kommentaren kunde emellertid mildra åhörarnas kritiska inställning genom att få Sahlin att framstå som en

enkel förmedlare av rena fakta, oanfrätta av personlig vinningslystnad.¹²

Om Sahlins främsta mål med talet skulle ha varit att övertyga om att hon borde bli partiledare hade det antagligen sett något annorlunda ut och då legat närmare formerna för *genus deliberativum* än *genus judiciale*. Skulle Sahlins beslut att avstå från sin kandidatur verkligen ha fattats före presskonferensen kan man å andra sidan anta att hon skulle ha kommit med ett mer entydigt uttalande i denna riktning. Nu avvaktade hon troligen sina egna och andras reaktioner på presskonferensen för att se hur långt dess effekter kunde bära.

Det finns dock anledning att tro Sahlin när hon i efterhand hävdar att försvaret av den personliga hedern kom i första rummet, framför frågan om hennes politiska framtid.¹³ Det är därför främst den förra frågan som skall beaktas i bedömningen av den retoriska effektiviteten. Talet, stött av det senare RÅ-beslutet att inte väcka åtal, medförde av allt att döma att Sahlins heder räddades i mycket hög utsträckning.

Sett mot denna bakgrund var hennes tal retoriskt mycket effektivt. Som hon själv säger tog många som var emot hennes kandidatur chansen när händelserna utvecklades som de gjorde, vilket kan ha bidragit till Sahlins affärens stora genomslagskraft. Kanske kunde inget försvarstal ha räddat Sahlins kandidatur i den givna situationen, men hennes framtida anseende kunde däremot påverkas kraftigt. Möjligtvis hade ett annat agerande i affärens absoluta inledning kunnat förändra situationen, genom total öppenhet och insikt om vidden av frågans betydelse och mediernas intresse.¹⁴

Utomprocessuellt försvar

Anklagande eller försvarande språkhandlingar är att hänföra till retorikens *genus judiciale* och många processuella termer och tillvägagångssätt kan, som visats ovan, appliceras även på utomprocessuella företeelser. För-

¹² Jfr Johannesson (1990), side 31-33.

¹³ Sahlin (1996), side 301

¹⁴ Sahlin (1996), side 261 och Klein/ Nilsson (1997), side 17f.

svarstal utom rätta har emellertid ett flertal beaktansvärda särdrag som gör det befogat att behandla dem som en egen delgenre med sina egna förutsättningar för att övertyga.

Frågan som skall behandlas utomprocessuellt kan sålunda vara av helt annat slag än inför rätta. Dels kan frågan lika gärna vara av hederskaraktär som ett brott i juridisk mening, dels intar sanningen en annan position. Medan man i domstolarna kalkylerar med sannolikhet är det vad som uppfattas som *sanningen* som står i centrum utom rätta. Synen på denna sanning som en odelbar enhet är kännetecknande.¹⁵ Inomprocessuellt är det t ex möjligt att med första- och andrahandsyrkanden i tur och ordning uppresa olika invändningar mot ett och samma påstående. Utomprocessuellt kan ett sådant tillvägagångssätt däremot tänkas ge ett alltför starkt intryck av örlighet och tyda på en relativ syn på den sanning som där skall fram.

Vidare för man vanligen sin egen talan utom rätta och kan därmed vara mer personlig, samtidigt som man måste vara mindre juridisk-teknisk. När det gäller känslöargumentens roll för att övertyga föreligger en stor skillnad. Exempelvis förekommer avbön, *concessio*, då man medger och ber om förbarmande knappast i en reguljär rättegång, men däremot utomprocessuellt, eller som det uttrycks i *Ad Herennium*: "i senaten, eller inför en fältherre eller i ett utskottsförhör."¹⁶

Att vara kortfattad och tala i känslomättade eller fyndiga bilder är särskilt viktigt i ett utomprocessuellt försvarstal. Bildens makt över tanken är av central betydelse i den medieskapade verklighet som utgör de utomprocessuella försvarstalens forum.¹⁷ Allmänhetens föreställning om skuld eller oskuld är dessutom starkare än rättssystemets fakta.

Valet av frågor som skall bli föremål för medieprocess, proportionerna mellan åklagar-sidan och försvaret och urvalet och värderingen av det som sägs ligger framför allt i händerna på media. Den åsikten har framförts att medierna på denna starka ställning själva utgör domarna och i någon mening är väl det-

ta korrekt.¹⁸ Å andra sidan är det i förlängningen oftast allmänheten som skall övertygas om en misstänkt offentlig persons skuld eller oskuld. Kraven på tydlighet och på känsla för det passande för att nå fram med sitt budskap gör retoriken till ett viktigt redskap i en sådan situation.

Utomprocessuellt kan man på annat sätt välja forum för sitt framförande. Sahlins hade genom sin ställning tillgång till vad som kan kallas maktens emblemantik, innefattande en presskonferens direkt från Rosenbad. Att hon valde denna form underströk effektivt att beskyllningarna mot henne var att se som ett led i ett politiskt spel.

Slutsatser

Sahlins försvarstal var lyckat genom att vara väl anpassat till de utomprocessuella försvarstalens speciella krav. Argumentationen vilade sålunda på *pathos* och *ethos* i långt högre utsträckning än *logos* och bilden av den oskyldiga Mona Sahlins tecknades på ett kraftfullt sätt, som en tydlig motbild till den mediaskapade bilden av fiffaren Sahlins. Till detta bidrog Sahlins klara och tydliga språk, hennes säkra och bestämda agerande och att talet var kortfattat och översiktligt. Mindre bra var möjligtvis omedvetenheten om risken att verka alltför utstuderad samt otydligheten på vissa punkter, främst vad gällde beskedet i den brännande partiledarfrågan.

Vad gäller den uppmärksammade frågan om Sahlins ärlighet, eventuella genomtänkta regi och beskyllningarna för att vara alltför utstuderad kan man konstatera att retorisk skicklighet inte behöver utesluta ärlighet och äkthet.¹⁹ Att ge intryck av förkonstling visar dock på bristande känsla för det passande och därmed brister i den retoriska förmågan - brister som inte här förtog intrycket av ett lyckat försvarstal.

Hade Sahlins valt att ställa upp som partiledarkandidat i mars hade hon kanske rentav klarat av att bli vald. Idag är hon åter välkom-

15 Se tex Klein/ Nilsson (1997), side 21

16 Ad Herennium (1994) 1:24:(1), side 30; se även 2:26, side 52.

17 Klein/ Nilsson (1997), passim

18 Åsard (1996), side 56 f

19 Johannesson (1990), side 154 samt Johannesson (1994), side 37f med hänvisning. Om jämförelser mellan Sahlins och Nixon se Klein/ Nilsson (1997), side 24 f och Sahlins (1996), side 301.

men i regeringen och med en unik ställning har hon suttit kvar i socialdemokraternas verkställande utskott. Med en sämre retorisk förmåga att försvara sig utomprocessuellt

hade Mona Sahlin däremot kunnat vara dömd i allmänhetens ögon, obeaktat åklagarens beslut att inte väcka åtal.

Litteratur

En utskrift av Sahlins tal återfinns som bilaga i hennes egen bok. Återgivna citat i denna artikel är dock hämtade från författarens egenhändiga, originaltrogna utskrift.

(Ad Herennium, 1994) *Romersk retorik – Till Herennius*, SIFU, Borås

Johannesson, Kurt (1990): *Retorik eller konsten att övertyga*, Norstedts, Stockholm

Johannesson, Kurt (1994): "Juridik och retorik", i *Retorik & Rätt*,

Iustus Förlag, Uppsala

Klein, Ernst/ Nilson, Ulf (1997): *Om pressen kommer, Handbok för makthavare och maktlösa*, Bonnier Alba, Stockholm

Lausberg, Heinrich (1990): *Handbuch der literarischen Rhetorik, Eine Grundlegung der Literaturwissenschaft*, 3. Auflage, Franz Steiner Verlag, Stuttgart

Persson, Mikael (1992): *Retorik för jurister*, SIFU, Borås

Quintilianus (1976-80, 1920-22), Marcus Fabius: *Institutionis Oratoriae* (The Institutio Oratoria) I-IV, Loeb Library, London/Oxford

Sahlin, Mona (1996): *Med mina ord*, Rabén Prisma, Stockholm

Åsard, Erik (1996): "Plåga mig!", *Ordfront Magasin*, nr 1, side 56-58.

RETORIKKONFERENS I UPPSALA

Under de senaste tio åren har det vuxit fram kurser i retorik vid de flesta universitet och högskolor i Sverige. Detta har skett spontant, genom intresserade lärare och studenter, utan vare sig direktiv eller diktat av stat eller myndigheter. Men hur bör man undervisa i retorik? Och vilka perspektiv på språket, människan och samhället skall anses vara centrala och unika inom retoriken? Om detta hålls en konferens i Uppsala den 3-5 oktober på initiativ av Kurt Johannesson i Uppsala och Peter Cassirer i Göteborg.

Ett syfte är att helt enkelt samla dem som undervisar och forskar på detta område i Sverige, för att man skall kunna ta del av varandras erfarenheter. Men syftet är också att diskutera en rad frågor som kan anses särskilt viktiga för retorikens framtid som akademiskt ämne. Så är exempelvis konsten att argumentera och kritiskt granska argumentation en central del av all retorik. Men hur undervisar man bäst i denna svåra konst? Man kan också säga att retoriken måste utgå från språket i det moderna samhället. Men vilken vikt bör man då ge det historiska perspektivet? Bör retoriken söka ett samarbete med lingvistik, litteraturvetenskap och andra ämnen som redan är etablerade inom den akademiska världen?

Kan man rentav hävda att retoriska synsätt och praktiska övningar borde vara en integrerad del av all akademisk undervisning, som förr i världen?

Ett tredje syfte vore att skapa en preliminär målbeskrivning för retorik som akademiskt ämne. Den kunde sedan utvecklas och preciseras vid kommande konferenser. För ett är uppenbart; de som nu börjat forska och undervisa i retorik i Sverige - och i Norden - har allt att vinna på ett rikare samarbete

För: Lärare och forskare vid svenska universitet och högskolor eller liknande institutioner som bedriver undervisning och forskning inom retorik.

Datum & plats: 3-5 oktober 1997, Litteraturvetenskapliga institutionen på Uppsala slott.

Kontaktperson: Karin Holmquist, Vikingagatan 3, 113 42 Stockholm, tel/fax 08-30 27 09.

Upplysningar: Kurt Johannesson, Blåhakevägen 11, 756 52 Uppsala, tel 018-32 46 56.